

Rhodesian Ridgeback, Broholmer en Tosa. Ontstaan en achtergrond van hun gedrag.

Tekst: Elian Hattinga van 't Sant

Groot, krachtig, atletisch en gespierd zijn de drie rassen uit de vergelijking van deze keer, de Rhodesian Ridgeback, de Broholmer en de Tosa (voorheen Tosa Inu). Vooral de Ridgeback en de Tosa hebben een reputatie als uiterst moedige honden die voor geen kleintje vervaard zijn: de Tosa als een Japanse vechthond en de Rhodesische Ridgeback als ‘Lion Dog’ of ‘Lion Hunter’ die een leeuw kon ‘stellen’ zodat deze op één plaats bleef tot de jagers gearriveerd waren om hem te schieten.

Stamslot

Over de achtergrond van de oorspronkelijke Deense Broholmer is nauwelijks iets bekend. Net als overal elders in Europa liepen er in Denemarken in het verleden grote, breedschedelige Mastiff-achtige honden rond die afhankelijk van hun karakter gebruikt werden als veedrijvers- of slagershond of als waakhond op boerderijen en buitenplaatsen. Rond 1850 begon de edelman Niels Sehested (1813-1872) met het systematisch fokken van deze, ook wel als ‘Gamle Dansk Hund’ (Oud Deense Hond) aangeduide, honden. De honden werden naar zijn landgoed en stamslot Broholm ‘Broholmhonden’ of ‘Broholmers’ genoemd. In 1887 werd in een krantenbericht over deze honden verteld dat ze “duidelijk nauw verwant waren aan de Engelse Mastiff”, maar dat ze sneller, levendiger en niet zo onhandig en lomp waren.

Koninklijke belangstelling

Niels Sehested was onder meer kamerheer van de Deense koning, zodat Broholmers zich ook geruime tijd over koninklijke belangstelling konden verheugen. Op een schilderij uit ± 1860 van de Deense koning Frederik VII met zijn derde echtgenote en voormalige maitresse, gravin Danner, ligt een Broholmer onder zijn schrijftafel. Rond 1940 was het echter met de interesse voor de Broholmer gedaan. Pas in 1974 werd het ras herontdekt door Deense kynologen dankzij een artikel in een kynologisch tijdschrift over de historische en – zo bleek al snel – inmiddels uitgestorven Broholmers. Aan de hand van oude foto’s en afbeeldingen werd het ras met her en der gevonden lookalikes en mogelijk het inkruisen van andere rassen gereconstrueerd. Hoewel daarbij wel het waakse karakter van de Broholmer wordt genoemd, werd en wordt er met behulp van een verplichte gedragstest voorkomen dat er met agressieve en/of mentaal instabiele dieren wordt gefokt. De Broholmer is daardoor een gemoedelijke, rustige erfhond geworden.

Vechthond

Dat is wel anders bij de Tosa, waarbij men de bedoeling had om een sublieme vechthond te creëren. De honden die tot de tweede helft van de 19^e eeuw in Japan voorkwamen, waren honden van het spitstype, zoals de Shiba en de Akita. Deze stonden genetisch nog vrij dicht bij de eerste gedomesticeerde honden die zich 10.000 jaar geleden vanuit het Nabije Oosten over de hele wereld verspreid hadden en ook in Japan terecht waren gekomen (Parker 2004, 2012). Ze hadden zich niet of nauwelijks vermengd met honden uit andere landen doordat de Japanners hun land en cultuur systematisch afschermden voor invloeden van buitenaf.

Zo kwamen vanaf 1640 Westerse handelaren eeuwenlang niet verder dan het kunstmatige eilandje Decima, dat voor handelsdoeleinden was opgeworpen vlak voor de

haven van Nagasaki. Pas in de tweede helft van de 19^e eeuw mochten westerlingen weer voet op Japanse bodem zetten. Met hen kwamen allerlei honden mee die zich al snel begonnen te vermengen met de oorspronkelijke Japanse honden.

Geen 'echte' Japanse hond

Hondengevechten waren eind 19^e eeuw populair in Japan, omdat er goed bij gegokt kon worden. Het schijnt dat de Japanners nogal gecharmeerd waren van bepaalde type honden, zoals de Bulldog, de Mastiff, de Duitse Staande, en dat ze deze gebruikt hebben om ze te kruisen met hun eigen inheemse honden. Zo zouden ze een superieure vechthond hebben willen creëren. Hoeveel van die oorspronkelijke vechthonden echter nog voortleeft in de huidige Tosa is onduidelijk. Een verbod op hondengevechten begin 20ste eeuw in grote delen van Japan, de oorlog met China (1937-1945) en de Tweede Wereldoorlog hebben in ieder geval voor een grote afname, zo niet het helemaal uitsterven van de 'originele' vechthonden gezorgd.

Door de vermenging met Europese honden werden de Tosa's bovendien niet als een echte Japanse hond beschouwd. Japanners waren trots op hun eigen cultuur en de vermenging was menig Japanner een doorn in het oog. Daarom was in 1928 de Nihon Ken Hozonkai (Vereniging voor het behoud van de Japanse hond) opgericht. Te midden van de zes 'rassen' - zoals de Akita en de Shiba - die vervolgens in 1937 van staatswege tot 'nationaal natuurlijk monument' werden uitgeroepen, kreeg de Tosa dan ook geen plaats.

Museum

Wat er precies achter de in 1964 door de FCI erkende Tosa schuilgaat, is onduidelijk. In dertien landen, waaronder Engeland, Denemarken, Noorwegen, Turkije en Australië vallen de Tosa's onder een *Dangerous Dog Act* en is het bijvoorbeeld verboden om ze te importeren of met ze te fokken. Fokkers in andere landen lijken dan ook hun best te doen om de hond als relatief ongevaarlijk of zelfs bijzonder kindvriendelijk af te schilderen op hun sites of YouTube filmpjes. Veel westerse informatie over de Japanse achtergrond van het ras lijkt afkomstig te zijn van het Kochi Dog Fighting Centre, waar een 'museum' is met informatie over de geschiedenis van het ras en waar men allerschattigste Tosa pupjes mag aaien.

Ook hier lijken de bloedsporen zorgvuldig te worden uitgewist. De hondengevechten worden vergeleken met de gevechten van de Sumo worstelaars: worstelpartijen waarbij het raken van de grond met een ander lichaamsdeel dan de voeten al tot verlies leidt, evenals janken of weglopen. Demonstraties van de rekbaarheid van het vel van de Tosa dienen om aan te tonen dat een beet maar weinig schade aanricht bij de honden.

Propaganda?

Daartegenover staan verhalen van de directeur van het centrum, Takasi Hirose, die in 2003 vertelt dat de geliefde Tosa die hij als kind had, in een gevecht werd doodgebeten, toen zijn vader – oprichter van het centrum en fokker van Tosa's - met een hondengevecht indruk wilde maken op de prefect van Kochi.

Een Roemeense fokker van Tosa's, Nicoleta Crisan, vermeldt tussen neus en lippen door dat je twee Tosa's - zelfs als het een reu en een teef betreft - beter niet samen alleen kunt laten, al is het maar voor even. In bijna onbegrijpelijke en uiterst kromme Google vertalingen

van Japanse ooggetuigenverslagen van Tosa gevechten duikt het woord ‘bloed’ opvallend regelmatig op.

Wie een Tosa wil aanschaffen, zal zich er dan ook van bewust moeten zijn dat de hem toegespeelde informatie de vorm van propaganda kan hebben. Veel ‘hondengevecht-honden’ zijn ook door hun ‘eigen mensen’ wel redelijk goed hanteerbaar. Omdat de honden bij winst van de ene hond door hun eigenaren uit elkaar gehaald moesten kunnen worden en dezen niets hadden aan een wild om zich heen bijtende hond, is daar tot op zekere hoogte op geselecteerd. Dat wil echter niet zeggen dat deze mate van tolerantie ten opzichte van ‘eigen mensen’ zich uitstrekt tot vreemde mensen of kinderen. Je vergissen kan bij een hond van 60 tot soms wel 100 kilo nogal eens spectaculaire en heel ongewenste gevolgen hebben.

Ridge

Ook achter de Rhodesian Ridgeback gaat een veelvoud aan Europese hondenrassen en -types schuil. De zo kenmerkende *ridge* lijkt hij echter geërfd te hebben van honden die in Zuid-Afrika inheems waren op het moment dat de Nederlandse VOC koopman Jan van Riebeeck in 1652 bij Kaap de Goede Hoop de eerste Europese nederzettingen stichtte. De *ridge* wordt veroorzaakt door een dominant verervende genetische afwijking waarbij vier (verdubbelde) genen betrokken zijn. Deze genen (FGF3, FGF 4, FGF19 en ORAOV1) zijn onder meer betrokken bij de embryonale aanleg van de haarfollikels en de neuraalbuis. Zij zijn er vrijwel zeker verantwoordelijk voor dat de haren op het deel van de rug langs de ruggengraat een andere kant op groeien dan de rest van de haren en zo een duidelijk zichtbare *ridge* vormen.

Dermoid sinus

Zij zorgen er waarschijnlijk ook voor dat de Ridgeback relatief vaak (hier en daar tot 16% van de populatie) getroffen wordt door de erfelijke - maar wel goed operabele – afwijking, ‘dermoid sinus’. Hierbij gaat er in de embryonale fase iets mis bij de scheiding tussen de cellen die het ruggenmerg gaan vormen en de cellen die de huid gaan vormen. Daardoor blijft er in de huid een opening bestaan die als een soort kanaaltje of tunneltje door kan lopen tot aan het ruggenmerg. Deze kan gaan ontsteken en soms tot allerlei nare complicaties leiden, zoals myelitis en meningitis. Wanneer een dermoid sinus niet wordt onderkend en behandeld, kan deze afwijking in ernstige gevallen dus dodelijk zijn of tot verlamming leiden.

Khoikhoi

De door een gen-afwijking veroorzaakte *ridge* is in de 18^e en 19^e eeuw een aantal malen door Europese kolonisten vermeld of afgebeeld bij honden van Khoikhoi. Deze stam die het gebied rond Kaapstad bevolkte en door de kolonisten door hun vreemd aandoende taal Hottentotten (stotteraars) werd genoemd, leefde van de veeteelt en de visserij. Zij hadden honden die ze waarschijnlijk hadden ‘overgenomen’ van andere Afrikaanse stammen, zoals de Bantoes. Aangezien de *ridge* verder nooit bij Europese honden is gesignaleerd, gaat men er van uit dat de Rhodesian Ridgeback zijn *ridge* aan deze honden heeft overgehouden.

De eerste kolonisten die zich in Zuid-Afrika vestigden, namen uit Europa ook allerlei honden mee die zich met de inheemse honden van verschillende stammen vermengden of bewust vermengd werden. De honden van de Khoikhoi waren volgens een verslag uit 1719

voor de kolonisten interessant om te kruisen met hun eigen honden, omdat ze alert waren op de nadering of aanwezigheid van roofdieren, zoals hyena's en leeuwen.

Strijd

Ook om andere redenen konden de kolonisten waakse honden gebruiken. De kolonisatie van Zuid-Afrika verliep bepaald niet vreedzaam. Er werd voortdurend strijd gevoerd met de oorspronkelijke bevolking. Ook andere Europeanen, zoals de Engelsen, lieten hun oog op de kolonie vallen. Nadat de Engelsen in 1806 de macht van de Nederlanders hadden overgenomen en in 1835 de slavernij hadden afgeschaft, trokken in de 19^e eeuw afstammelingen van de Nederlandse kolonisten – de Boeren – verder landinwaarts op zoek naar nieuwe inkomsten. Er waren allerlei stammen, zoals Bantoes en Zoeloes die zich bij deze 'Grote Trek' flink te weer stelden tegen pogingen om hun grondgebied te infiltreren. De honden van de Boeren waren dan ook geen allemansvrienden, maar moedige honden die net zo gehard en op hun hoede waren als hun eigenaren.

Groot-wild jager

Afstammelingen van dergelijke honden van gemengde Europees/Afrikaanse afkomst kwamen rond 1870 in handen van Cornelis van Rooijen, een groot-wild jager die in het gebied dat na 1895 naar de Engelsman Cecil Rhodes 'Rhodesië' werd genoemd – het latere Zimbabwe - zijn domicilie had gekozen. Hij kruiste ze weer met allerlei andere Europese honden totdat hij een meute grote, atletische jachthonden had die geschikt was om een leeuw op te sporen en deze te stellen, zodat Van Rooijen veilig dichtbij genoeg kon komen om hem te schieten. De honden, die bekend stonden als 'Van Rooijens Lion Dogs' en dikwijls een *ridge* hadden, trokken al snel de aandacht van andere jagers en hondenliefhebbers. Veel jagers schijnen honden van Van Rooijen te hebben gekocht of gebruikt om ze met hun eigen honden te kruisen.

Dalmatische hond

Rond 1920 vatte Francis Richard Barnes, een in Rhodesië wonende kynoloog die een afstameling had van een hond van Van Rooijen, het plan op om een rasstandaard op te stellen, zoals ook in zijn moederland Engeland gebruikelijk was. Na een Kennel Club show in het Rhodesische Bulayewo werd in 1922 door zo'n dertig ridgeback-bezitters een rasstandaard opgesteld, die – om onduidelijke redenen - geënt was op de standaard van de Dalmatische Hond. Het voornaamste kenmerk van de nieuwe rashond werd – uiteraard - de *ridge*.

Afgemaakt

Nadat in 1924 het ras als 'Rhodesian Ridgeback' was erkend door de Zuid-Afrikaanse Kennel Union, verschoof de aandacht voor de functionele jachteigenschappen naar het voornaamste uiterlijke kenmerk, de *ridge*, en de in de rasstandaard voorgeschreven vorm daarvan. Pups die geboren werden zonder *ridge* werden systematisch afgemaakt. Hier kwam pas een einde aan toen in 2008 in de BBC documentaire Pedigree Dogs Exposed deze gewoonte - die zelfs door de Engelse Kennel Club expliciet werd voorgeschreven - aan de kaak werd gesteld. In de

documentaire werd er de nadruk op gelegd dat gezonde pups werden afgemaakt, terwijl honden met een ernstige en kwalijke erfelijke afwijking – men sprak over een milde vorm van *spina bifida*, een open ruggetje – juist moesten blijven leven omwille van een uiterlijk raskenmerk.

Ridgeless?

Daarmee verwarden de documentairemaker - zoals ze later ook toegaven – het hebben van een *ridge* met de ernstigste vorm van dermoid sinus; iets waar lang niet alle Ridgebacks aan lijden en wat bij Nederlandse rasverenigingen gelukkig als een fok-uitsluitende afwijking wordt beschouwd.

De Zweedse genetici Andersson en Lindblad-Toh hebben desalniettemin dringend geadviseerd om – vanwege de mogelijke welzijnsproblemen en (operatie)kosten die dit met zich meebrengt - niet langer meer op de *ridge* te selecteren gezien het door onderzoek duidelijk vastgestelde verband tussen de recessief verervende dermoid sinus en het hebben van een *ridge*. Hoewel bovendien door het systematisch selecteren op de *ridge* de genenpool van de Ridgeback veel kleiner is geworden - met een vergroting van de gezondheidsproblemen tot gevolg – zijn er door de rasverenigingen wereldwijd (nog) geen stappen hiertoe genomen. Men lijkt te wachten op een DNA-test en wijst erop dat ook honden zonder *ridge* af en toe dermoid sinus krijgen. Van de kant van het Ridgeback kopende publiek is er echter vraag ontstaan naar Rhodesian Ridgebacks zonder *ridge*. Er zijn ook al verschillende fokkers die op die vraag ingaan, zodat er wellicht in de toekomst een ‘Rhodesian Ridgeless’ komt.

Wetenschappelijke literatuur:

Parker, Heidi G. et al. (2004). Genetic Structure of the Purebred Domestic Dog. *Science* 304, 1160-1164.

Parker, Heidi G. (2012). Analyses of modern dog breeds. *Mammalian Genome* 23, 19-27.

Salmon Hillbertz, N. H. C. & Andersson, G. (2006) Autosomal dominant mutation causing the dorsal ridge predisposes for dermoid sinus in Rhodesian ridgeback dogs. *Journal of Small Animal Practice* 47, 184–188

Salmon Hillbertz, N. H. C. et al. (2007). Duplication of FGF3, FGF4, FGF19 and ORAOV1 causes hairridge and predisposition to dermoid sinus in Ridgeback dogs. *Nature Genetics* 39 (11) 1318-1320.

